

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

Кафедра китайської філології

Курсова робота
з китайської філології
на тему:

**ВТОРИННА НОМІНАЦІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОЛІСЕМІЇ У
КИТАЙСЬКІЙ МОВІ**

Студентки групи кит 11-21

факультету східної і слов'янських мов
денної форми здобуття освіти

Освітньої програми:

Китайська мова і література та переклад,
західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови та
літератури (переклад включно),

перша – китайська

Савенок Катерини Дмитрівни

Науковий керівник:

викл. Кривошесєв Л. Д.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

Київ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. НОМІНАЦІЯ ЯК ОБ’ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	4
1.1. Особливості двоскладової лексики китайської мови	7
1.2 Словотворчі процеси у китайській мові	10
1.3 Джерела полісемії в китайській мові.....	12
1.4 Поняття номінації у китайському мовознавстві	14
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	16
РОЗДІЛ 2 ВТОРИННА НОМІНАЦІЯ В АСПЕКТІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА ТРУДНОЩІ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ	18
2.1. Роль вторинної номінації в утворенні омонімів та полісемій.....	19
2.2. Аналіз прикладів використання вторинної полісемії та її перекладу (на основі сучасної літератури та живої мови)	22
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	25
ВИСНОВКИ	27
论文摘要	28

ВСТУП

Постановка проблеми. Більшість слів є полісемічними, або багатозначними, тобто вони мають два чи більше значень. Китайська мова має дуже обмежений запас звуків та їхніх поєднань, тому полісемія дозволяє різним словам мати багато значень, що допомагає збільшити кількість слів в мові. Мову, насичену полісемією та омонімами, значно складніше розуміти та перекладати без графічного відображення. Контекст використання допомагає зрозуміти, яке саме значення має слово. Окрім того, полісемія в китайській мові забезпечує можливість використання одного і того ж слова в різних контекстах, що дозволяє використовувати більш складні та нюансовані вирази.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що саме явище полісемії є однією з поширених причин неоднозначності при перекладі з китайської мови. Наявність полісем у мові закономірна та обов'язкова і вимагає всебічного мовного аналізу.

Метою роботи є вивчення процесу утворення нових полісем у китайській мові в процесі вторинної номінації як процесі створення нових слів через надання вже існуючим словам нової конотації. В сучасній лінгвістиці все більш поширеним явищем стає вторинна номінація через запозичення слів з інших мов.

Практичне значення роботи полягає в розширенні знань про лексичні особливості, культурні вимови та специфічні контексти використання слів. Це може бути корисним як для лінгвістів та перекладачів, так і для всіх, хто цікавиться китайською мовою та культурою, таких як мовознавці, викладачі китайської мови, студенти та дослідники, які бажають поглибити свої знання про мову та її використання. Поглиблений аналіз механізмів вторинної номінації може стати основою для подальших досліджень у галузі лінгвістики, а також сприяти розробці кращих підходів до перекладу та вивчення китайської мови.

Предметом дослідження даної роботи є вторинна номінація як джерело полісемії.

Об'єктом дослідження є китайська мова та механізми формування полісемічних слів.

Методами дослідження у цій роботі є кількісний та якісний аналіз даних, тенденцій та закономірностей у використанні полісемічних слів у літературі та мовленні із подальшим контекстуальним аналізом. Тоді за допомогою класифікації та порівняння було систематизовано способи утворення цих слів, аналіз їхніх значень та приклади використання.

Наукова новизна цієї роботи полягає в розгляді вторинної номінації як джерела полісемії у китайській мові. Дослідження вторинної номінації та її зв'язку з полісемією дозволяє розкрити механізми формування нових значень слів у мові та їхній вплив на розширення лексичного складу мови.

РОЗДІЛ 1. НОМІНАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Перш за все термін «номінація» означає процес утворення мовних одиниць через надання назви об'єкту, ідеї, дії, явищу чи особі. Номінацію визначають як процес добору зі словникового складу мови лексичних засобів, слів, сталих словосполучень та фразеологізмів, що задовольняють задум мовця, а також результат цього процесу. Номінація є важливим аспектом мовної діяльності, у кожній мові є свої власні правила та механізми номінації, що визначаються культурними, соціальними та історичними факторами, а також семантикою слів та фраз. (10)

В сучасній лінгвістиці розроблено багато різних типологій для класифікації номінації, зокрема «пряма» і «непряма», «первинна» і «вторинна» (13), «автономна» і «неавтономна», «основна» і «модифікована», «глибока» і «поверхнева», «синтаксична та семантична транспозиція» (1,6), «неологізм-значення», «неосемантизм» (6) тощо. Але ми розглядатимемо основну, відповідно до якої номінація поділяється на первинну та вторинну. Згідно цій класифікації, первинна номінація це процес виникнення в мові нового слова задля надання імені новому, неназваному об'єкту, вираження нового явища, відчуття чи думки, що не мало свого мовного вираження до цього.

У зв'язку з інтенсивним розвитком суспільства та мови процеси первинної лексичної номінації в сучасній лінгвістиці досить рідкісні. До того ж однією з істотних властивостей мови є прагнення уникати кількісного зростання лексичних одиниць. (16) Така тенденція спонукає мовців активно вживати вже існуючі номінативні одиниці, надаючи їм нову коннотацію.

Відтак, вторинна лексична номінація – це використання вже існуючої у мові номінації у новій функції найменування (9), надання об'єкту ще однієї назви із спеціальною метою, або трансформація попередньої назви об'єкта, напр.: мінеральна вода, мінералка, мінвода. (5) Вторинна номінація є наслідком природного розвитку мови.

Основним чинником розвитку словникового запасу мови є саме вторинна номінація, бо вона дозволяє виражати нові або невідомі концепти за допомогою вже існуючих лексем і знаків мови, змінюючи їх мінімально. В основу вторинної номінації покладено асоціативність людського мислення. (8) Це значущий елемент мовного викладу, що допомагає висловлювати нові ідеї та поняття через вже існуючі слова.

Вторинна номінація може мати і мовний, і мовленнєвий характер. У першому випадку результати вторинної номінації з'являються як прийняті мовою й конвенційно закріплені значення словесних знаків, у другому – як okazionale вживання лексичних значень у невластивій для них номінативній функції. (8)

Мовна система містить значну кількість прикладів вторинної номінації, яка збагачує словниковий запас та спрощує професійне спілкування, позначаючи нові реалії та явища суспільного життя. При вторинній номінації деякі характеристики первинно названого об'єкту, а також вторинні характеристики, переносяться на новий об'єкт номінації. Цей процес полягає в перенесенні характеристик на новий об'єкт, що зазвичай має логічне пояснення. (16)

Виникнення упредмета імені може бути викликане різними причинами, найбільш важливими з яких є, по-перше, момент експресії, та, по-друге, орієнтація на економію мовленнєвих засобів (5)

У теорії номінації розрізняють декілька способів творення вторинних назв залежно від використаних мовних засобів. Серед основних:

1. Словотворення. У процесі утворення вторинної лексики використовують різноманітні афіксальні засоби, словоскладання, тобто акту створення нового слова за допомогою спеціальної моделі словотворення. (16)

2. Морфемно-семантична дивергенція, коли в цілих групах слів можлива мотивація, пов'язана з перенесенням назви за відсутності характерної словотвірної моделі, наприклад, стіл як різновид меблів і стіл як престол, князювання.
3. Синтаксична транспозиція, за якої морфологічні засоби вказують на зміну синтаксичної функції за умови збереження лексичного значення. Наприклад, «військовий» як іменник для позначення людини та «військовий» як прикметник для позначення об'єкту, що стосується збройних сил чи військових дій.
4. Семантична транспозиція та семантична деривація, яка не змінює матеріального вигляду переосмисленої одиниці і спричинює утворення багатозначних слів, а також різних типів фразеологізмів. (16) Це процес, за яким нові слова утворюються зі старих шляхом зміни їх значення.
5. Метафорична номінація: це процес, за яким певні слова вживаються в переносному значенні. Наприклад, в англійській мові слово "heart" (серце) може мати переносне значення "центральна частина чогось".
6. Метонімічна номінація: це вживання слова замість іншого на основі їх функціонального або просторового зв'язку. Наприклад, слово "кермо" може вживатися як метонімія для позначення всього автомобіля.
7. Синекдохічна номінація: це вживання слова в звуженому або розширеному значенні. Наприклад, слово "голова" може вживатися в значенні "людина" або "представник групи людей".

Ці види вторинної номінації можуть співіснувати в одному слові або фразі.

Вторинні назви можуть поповнювати загальноживану лексику. Для позначення предметів і явищ, що з'являються у вузькоспеціальних термінологіях, використовують новотвори, що перетворюються в самостійні

слова, словосполучення чи навіть речення. Вторинні назви, що з'являються для спрощення процесу професійного спілкування, уникнення складної, переважно іншомовної, галузевої термінології, економії часу: мишка, комп, гаймер, закачати (комп'ютерна справа); медійник, телевізійник (телебачення); клініка, відпустити хворого (медицина); сірий піар, летючка (публіцистика) тощо. Такі вторинні номінації називають ще професіоналізмами, професійними жаргонізмами, жаргонізмами. (16) Такі лексеми поповнюють насамперед розмовне професійне мовлення.

1.1. Особливості двоскладової лексики китайської мови

Більшість слів у китайській мові складаються з двох складів, або є бісемантичними, тобто мають два значення. Майже 70% слів у китайській мові можуть змінювати свою довжину, тобто використовувати як односкладову, так і двоскладову форму слів. Таке явище можна прослідкувати наприклад у словах 忘 *wàng* та 忘记 *wàngjì* (обидва означають “забувати”) або 桌 *zhuō* та 桌子 *zhuōzi* (обидва означають “стіл”).

Китайська мова має тисячолітню історію, протягом якої вона еволюціонувала і змінювалася. В стародавні часи більшість слів у китайській мові були односкладовими і позначали прості явища: 天 (“небо”), 地 (“земля”), 人 (“людина”), 火 (“вогонь”), 水 (“земля”). Стародавня китайська мова також мала більш складну фонетичну систему, тоді як сучасна китайська мова має дуже обмежений набір фонем (звуків), всього близько 400, порівняно з іншими мовами, які можуть мати більше тисячі фонем. Тому було простіше розрізнити ті слова, що у сучасній китайській мові є омофонами (同音字), тобто мають однакову вимову, але різне написання та можуть мати різне значення. У

процесі еволюції з'являлись складніші явища та пристрої, більш комплексні думки, і відповідно формувалися нові лексичні структури.

Явище омофонів спростило словотрочу функцію мови, але також ускладнило її вивчення. Одне слово, що може змінювати свою довжину, може бути іменником, дієсловом чи прикметником залежно від своєї позиції в реченні. Тому, окрім тонів, двоскладова будова слова також допомагає відрізнити за значенням омофони.

Один символ сам по собі може мати занадто багато різних значень та використань, що часто призводить до неоднозначності у призначенні визначення або функції цього символу.

Один ієрогліф може використовуватись у якості окремого слова (地 – “земля”), префікса (地方 – місце), суфікса (陆地 – “земля”, “суша”) - або частки (小心地 – “обережно”). Один ієрогліф може мати різні значення (月 може означати як календарний місяць, так і місяць у небі, різне прочитання (ієрогліф 着 читається як zhe у слові 吃着, zháo у слові 着急, zhuó у слові 衣着).

Один і той же ієрогліф може стати частиною різних частин мови: слово 美丽 – це прикметник, що означає “гарний”, 美食 – іменник для позначення вишуканої їжі, делікатесу, 赞美 – це дієслово, що означає “хвалити”, “прославляти”, але всі вони в своєму складі мають ієрогліф 美.

Додавання другого символу узагальнює його на одне конкретне значення та усуває будь-яку неоднозначність.

Розглянемо це також на прикладі речення 你看她的眼. Без контексту ми можемо припустити, що слово 眼 в цьому реченні означає 眼睛 “очі”. Але воно також може означати 眼神 (вираз обличчя), 眼睫毛 (віії), 眼镜 (окуляри).

Односкладові слова зазвичай мають більш обширне та розмите значення: 包—сумка, 书包—портфель, 搬—пересувати, 搬家—переїжджати.

Крім того, китайська мова має спеціальну ритмічну структуру 平仄. Це поняття йде з класичної китайської поезії і означає формування спеціальних ритмічних силаб з двох або чотирьох складів:

《诗经·周南·关雎》中的爱情

关关雎鸠，在河之洲。窈窕淑女，君子好逑。

参差荇菜，左右流之。窈窕淑女，寤寐求之。

求之不得，寤寐思服。悠哉悠哉，辗转反侧。

参差荇菜，左右采之。窈窕淑女，琴瑟友之。

参差荇菜，左右芼之。窈窕淑女，钟鼓乐之。

Тому у більшості випадків словосполучення складається з двох або чотирьох складів, тобто двох односкладових слів або двох двоскладових. Наприклад слово любитись, насолоджуватись (красою) можна записати як 欣赏 xīnshǎng або 赏 shǎng, а слово вид, пейзаж 风景 fēngjǐng або 景 jǐng. Тоді словосполучення «насолоджуватись видом» буде записано або як 赏景, або як 欣赏风景, але ніколи не 欣赏景 чи 赏风景.

Багато односкладових слів у китайській мові мають поруч з собою частку або доповнення. Так, наприклад, слова 学 xié та 学习 xiéxí є синонімами, але їхній вибір буде обумовлений позицією та роллю у реченні:

- у реченні 我学过钢琴 “я навчився плавати”, до слова 学 додається частка 过, щоб показати завершеність дії;

- у реченні *我学得很快* “я вчусь швидко”, до слова *学* додається дієприслівна частка *得*, аби вказати на спосіб дії;
- у реченні *学习是一件很重要的事* “навчання є дуже важливим” двоскладове дієслово використовується у ролі іменника і виступає у ролі підмета;
- у реченні *他不喜欢学习* «я не люблю навчатись» двоскладове дієслово використовується у ролі іменника і виступає у ролі додатка.

У випадку, якщо до слова, що вже має модифікатор, наприклад частку *子*, додається префікс, ця частка опускається, і слово залишається двоскладовим. Наприклад, слово *包子* означає баоцзи, булочку з начинкою, що була приготована на пару. Але якщо додати модифікатор, щоб позначити, що начинка є м'ясною, отримаємо слово *肉包*, без частки *子*.

Отже, китайська мова двоскладова головним чином через обмежений набір фонем та необхідність використання тональності для розрізнення слів з однаковою вимовою.

1.2 Словотворчі процеси у китайській мові

Один із найпоширеніших словотворчих процесів, що існує в китайській мові - це додавання до базового слова префіксів та суфіксів. Наприклад, при додаванні суфікса *生* до слова *学* (*xié*), що означає “вчитися”, отримаємо слово *学生* (*xuéshēng*), що означає “студент”.

Інший словотворчий процес - це компонування двох чи більше слів. Цей процес передбачає створення нових слів шляхом поєднання двох або більше

ієрогліфів, кожен з яких вносить свій внесок у значення слова. Наприклад, слово “молоко” в китайській мові складається з ієрогліфів 牛 (*nǐu*), що означає “корова”, і 奶 (*nǎi*), що означає “молоко”. Цей процес часто використовується для утворення нових слів, особливо для введення нових термінів та технічних термінів. Наприклад, слово 电视 (*diànshì* - телебачення) складається з двох слів: 电 (*diàn* – “електрика”) та 视 (*shì* – “вид, зорове сприйняття”).

Також у китайській мові існує процес редуплікації, що означає повторення слів для створення нових слів зі збільшеною інтенсивністю значення. Наприклад, слово 书 (*shū* – “книга”) можна повторити, щоб утворити нове слово 书书 (*shūshū*), яке у розмовному стилі може вживатись для вираження “книжки”.

Крім того, у китайській мові існує велика кількість ідіом 成語. Ідіоми - це фразеологічні одиниці, які складаються з кількох слів і мають фіксоване значення, що не може бути виведене зі значень окремих складових слів. Ідіоми є важливим словотворчим процесом в китайській мові, оскільки вони дають можливість висловлювати складні ідеї швидко і лаконічно. Наприклад, ідіома 三人成虎 (*sān rén chéng hǔ*) буквально перекладається “три людини створюють тигра”, але її означає явище, коли щось, про що говорять багато разів, стає загальноновизнаним фактом, навіть якщо воно є неправдою. Ідіома 半途而废 (*bàntú ér fèi* - здатися посеред дороги) складається зі слів 半途 (*bàntú* - посеред дороги) та 废 (*fèi* - здатися), і вживається для опису поведінки людини, яка почала щось робити, але не закінчила.

Ще один словотворчий процес - семантична деривація - процес утворення нових слів або виразів шляхом зміни значення вихідного слова або виразу. Наприклад, слово 铅笔 (*qiān bǐ* – “олівець”) - складається зі слів “свинець” та “олівець”. У цьому словосполученні слово “свинцевий” використовується для опису того, що колись олівці мали свинцеві грифелі, а

не графітові, як зараз. Слово *说明* (*shuō míng* – “пояснювати”) - складається зі слів “сказати” і “ясно”. У цьому виразі слово “ясно” використовується для вираження того, що щось зрозуміло і доступне для розуміння. Семантична деривацію, коли нове слово утворюється за допомогою зміни значення вже існуючого слова, можна вважати одним із видів вторинної номінації.

Наприклад, коли ієрогліф 木 (*mù*), міняє своє значення із “дерево” на “дерев'яний” для позначення меблів. Раніше цей символ використовували для позначення меблів, які виготовлялись з дерева, зараз його можна знайти у таких словах: 桌子 (*zhuōzi*) – “стіл”, символ 木 тут використовується для позначення стільниці, яка зазвичай виготовляється з дерева; 梯子 (*tīzi*) – сходи, буквально перекладається як “дерев'яна драбина”; 枕头 (*zhěntou*) – подушка; символ 木 використовується тут для позначення дерев'яної основи, на якій зазвичай була розташована подушка; 衣柜 (*yīguì*) - шафа для одягу; 木屋 (*mùwū*) - дерев'яний будинок.

1.3 Джерела полісемії в китайській мові

Основні типи полісемії в контексті аналізу лексичних одиниць становлять метафоричні та метонімічні перенесення . Це – базові компоненти у формуванні вторинних найменувань, процесі переусвідомлення попереднього значення слова. (5) Метонімія - це заміна одного слова іншим на основі їх спільних ознак, фізичного або логічного зв'язку між ними. Наприклад, слово "крісло" може використовуватись для позначення влади чи посади, які символізуються обладнанням з кріслом. У виразі "пити склянку" слово "склянка" є метонімією, оскільки воно використовується для позначення напою, який міститься у склянці. Або, використання слова "голова" для

позначення "людини", є також метонімією, оскільки голова - це частина тіла людини, але слово використовується для позначення всієї людини.

Метонімія поширена явище у мові, вона допомагає уникнути повторення одних і тих же слів, зберігаючи зв'язок між ними. Вона також може стати основою для вторинної номінації, дає слову отримати нове значення на основі зв'язку між ним і іншим предметом або явищем.

Метонімія являє собою заміну («згущення») певного найменування ознак, що співіснують у предметі і окремими ознаками, які уявляються істотними чи показовими (яскравими): читати Франка(замість «твори Франка»); зберегти вірність до гроба(замість прямого виразу «...до смерті»); при звичаїтись до чогось зі шкільної лави («...з часу перебування у школі»); втратити голову («здатність міркувати»); подати руку допомоги і т. ін.». (5)

В китайській мові одне слово може бути використане для позначення іншого об'єкта або явища на основі їхнього взаємозв'язку або спільних ознак, тому в китайській мові можна знайти багато прикладів метонімії. 餐桌 (*cān zhuō*) - дослівно "стіл для їжі", але використовується для позначення самого прийому їжі. 腰包 (*yāo bāo*) - дослівно "сумка на поясі", але використовується для позначення гаманця. 口罩 (*kǒu zhào*) - дослівно "маска на роті", але використовується для позначення медичної маски. 茶杯 (*chá bēi*) - дослівно "чайна чашка", але використовується для позначення будь-якої чашки для пиття. 电话 (*diàn huà*) - дослівно "електричний зв'язок", але використовується для позначення телефону.

Метонімія може бути одним з джерел полісемії. Коли метонімічний зв'язок між словами стає досить частим і широким, то поступово починає з'являтися нове значення слова, яке вже не пов'язане з його первинним значенням, і це може призвести до появи полісемії. Наприклад, слово "стіл" може бути метонімією для поняття "керівництво" у виразі "зібратися за

столом", але з часом воно може набути нового значення "місце, де збираються люди для обговорення ділових питань" і стати полісемічним.

Існує декілька джерел полісемії в китайській мові, серед них:

1. Омофонія: багато слів в китайській мові мають однакову вимову, але різне значення. Наприклад, слова 太 (*tài*) та 泰 (*tài*) мають однакову вимову та різне значення: перше означає "надто", а друге - "міцний".
2. Контекст: контекст, в якому використовується слово, може змінювати його значення. Наприклад, слово 心 (*xīn*) може означати як "серце" у фізичному значенні, так і "душа" у переносному значенні.
3. Збіг форми з різним значенням: деякі слова можуть мати декілька різних значень, які не пов'язані зі звуковими або морфологічними властивостями слова. Наприклад, слово 打 (*dǎ*) може означати як "бити" у фізичному значенні, так і "грати" у переносному значенні.
4. Евфемізми: у китайській мові існує багато евфемізмів, які використовуються для заміни неприємних або нецензурних слів. Наприклад, слово 去世 (*qùshì*) використовується як евфемізм для слова "померти".
5. Архаїзми: деякі слова зберігають свої застарілі значення. Наприклад, слово 黃昏 (*huánghūn*) означає "сутінки", але використовується рідко і зазвичай звучить застаріло.

1.4 Поняття номінації у китайському мовознавстві

Вторинна номінація (二次命名, èr cì mìngmíng) як процес додавання до найменування речі чи явища ще одного імені або назви, що має додаткове значення або відтінок, є важливою складовою культури та мови Китаю, і часто

використовується у віршах, прислів'ях, назвах місць та компаній, а також у прозвищах та іменах персонажів китайського кіно та літератури.

Вторинна номінація може статися через метафору або метонімію, коли слово, що означає один предмет або явище, починає використовуватися для опису іншого предмета або явища, які мають певну схожість або зв'язок з першим. Наприклад, слово "крило" може мати вторинне значення, що означає "частину сцени у театрі". Це сталося через метонімію, коли слово "крило" почало використовуватися для позначення частини сцени, яка має форму крила. Прикладом такого явища у китайській мові є використання символу 饭 (*fàn*), що означає "рис", для позначення "їжі" або "порції їжі". Це сталося через метонімію, коли символ "рис" почав використовуватися для позначення їжі взагалі, оскільки рис є основною складовою багатьох страв у китайській кухні.

Декілька прикладів вторинної номінації у китайській мові та способи їх утворення:

Вторинна номінація на основі звучання (音變轉化): 电影 (*diànyǐng*) – кіно, 太阳 (*tàiyáng*) – сонце.

Вторинна номінація на основі смислу (义转): 电视 (*diànshì*) - телебачення (буквально "електричне око"), 电话 (*diànhuà*) - телефон (буквально "електричний звук"), 公鸡 (*gōngjī*) - півень (буквально "громадський птах"), 火车 (*huǒchē*) - потяг (буквально "вогняний віз").

Вторинна номінація на основі спільного вживання (搭配转化): 开心 (*kāixīn*) - радісний (буквально "відкрите серце"), 红烧 (*hóngshāo*) - тушкований (буквально "червоне печене"), 吃饭 (*chīfàn*) - їсти (буквально "їсти рис"), 上班 (*shàngbān*) - йти на роботу (буквально "йти на зміну").

Вторинна номінація на основі схожості (形似转化): 蝴蝶 (*húdié*) - метелик (буквально "квітка-бджілка"), 象鼻 (*xiàngbí*) - хобот слона (буквально "ніс слона"), 草原 (*cǎoyuán*) - степ (буквально "трав'яний океан").

Вторинна номінація на основі метафори (隐喻转化): 好学生 (*hǎoxuéshēng*) - студент-відмінник (буквально "добрий учень"), 小偷 (*xiǎotōu*) - злодій (буквально "маленький крадіжник").

Лексикалізація: 电脑 (*diànnǎo*) – комп'ютер (буквально "електричний мозок"), 网络 (*wǎngluò*) – Інтернет (буквально "мережа").

Метафорична номінація: 眼睛 (*yǎnjīng*) - буквально "очі", але також використовується в значенні "душа" або "спосіб сприйняття". 心 (*xīn*) - буквально "серце", але також використовується в значенні "душа", "свідомість" або "емоції".

Метонімія: 打电话 (*dǎ diànhuà*) - буквально "грати в телефон", але в китайській мові використовується як термін для позначення дзвінка по телефону.

Фразеологічна номінація: 炒鱿鱼 (*chǎo yóuyú*) - буквально "смажити кальмара", але в китайській мові використовується як фразеологізм для позначення звільнення з роботи.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Вторинна номінація є одним зі способів розвитку мови і дозволяє створювати нові значення для існуючих слів. Китайська мова має дуже обмежену кількість фонем та їхніх поєднань з їхніми мовами, а також є великою мірою двоскладовою, що закономірно призвело до необхідності у

використанні вторинної номінації як використання вже існуючої у мові номінації у новій функції найменування у процесі перенесенні характеристик на новий об'єкт, що зазвичай має логічне пояснення.

Це приводить до існування у мові великої кількості полісемічних або багатозначних слів, що при перекладі можуть давати неточність через варіативність значень слова та його використання залежно від контексту. Тому вивчення механізму мовної номінації потребує комплексного дослідження змісту цього явища в усіх його мовних проявах.

РОЗДІЛ 2 ВТОРИННА НОМІНАЦІЯ В АСПЕКТІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА ТРУДНОЩІ ЇЇ ПЕРЕКЛАДУ

В аспекті запозичення, вторинна номінація може відбуватися через імпорт слів з інших мов, що стає досить поширеним явищем в сучасній лінгвістиці. Такі слова можуть бути вживані в нових контекстах або мати змінене значення, що дозволяє створити нові назви для об'єктів та явищ. Переклад вторинних назв може викликати труднощі через те, що, залежно від контексту, вони можуть мати відмінне значення в іншій мові. Наприклад, слово "chip" в англійській мові може вживатися як назва мікросхеми, а також як назва шматочка чогось тонкого та крихкого. При перекладі перекладачу важливо уважно обрати необхідний варіант перекладу.

Вторинна номінація є важливим аспектом запозичення в китайській мові. Коли нові слова з інших мов і культур вводяться в китайську мову, вони можуть бути номіновані з використанням існуючих слів і символів, які мають подібне звучання, або за допомогою створення нових символів, які відображають звучання нового слова.

У процесі вторинної номінації, існуючі слова і символи взаємодіють з новими словами, щоб дати їм нове значення або розширити їх семантику. Наприклад, слово 电视 (*diànshì*) є запозиченим словом з англійської мови "television". Це слово було утворене шляхом поєднання двох китайських символів, які означають "електрика" і "вид". Інший приклад - слово 咖啡 (*kāfēi*), що означає "кава". Це слово було запозичене з арабської мови, але для того, щоб його сприйняли в китайському контексті, його було переведено за допомогою символів, що означають "гіркий" і "без спецій".

Важливим аспектом вторинної номінації є те, що нові слова можуть мати декілька значень, які відрізняються від значень, які мають в інших мовах. Наприклад, слово 面包 (*miànbāo*), що походить від португальського "rão" і означає "хліб", може також мати значення "бутерброд".

Іноді у китайській мові співіснує водночас декілька варіантів вторинної номінації слова, утворених різними способами, хоча деякі форми є більш популярними та загальноживаними. Наприклад, слово 动画 (*dònghuà*) походить від японського 动画 (どうが) і означає “мультфільм”, “мультиплікація”, і співіснує зі словом 卡通 (*kǎ tōng*), що запозичено з англійського "cartoon" і також використовується для позначення мультиплікаційного твору.

Іншим прикладом є слова 维生素 та 维他命. Вони є синонімічними, обидва є запозиченими з англійської мови та перекладаються як “вітамін”. Але слово 维生素 (*wéishēngsù*) перекладається буквально як “життєво важливі аміни”, тоді як 维他命 (*wéitāmìng*) є транслітерованим та адаптованим для схожості зі словом-оригіналом vitamin за допомогою співзвучних ієрогліфів.

Також як приклад можна навести слова-синоніми 打车 та 打的. Обидва означають “викликати таксі” і є прикладами вторинної номінації, де у слові 打车 (*dǎ chē*) слово 打 (*dǎ*), що також означає “бити”, використовується у значенні “замовити” та 车 (*chē*), що також означає “віз”, у значенні “автомобіль”. Слово 打的 (*dǎ dī*) використовуються слова 打 (*dǎ*), “бити” та 的 (*de*), що зазвичай вказує на присвійність, але в цьому випадку вони використовуються для фонетичного запозичення від англійського слова "taxi". Можна сказати, що співзвучність вимови 打的 і "taxi" є наслідком транскрипції англійського слова в китайській мові. Слово 打车 також є більш стандартним варіантом, тоді як слово 打的 частіше вживається в певних регіонах Китаю.

2.1. Роль вторинної номінації в утворенні омонімів та полісемій

Омоніми та полісеми з'являються внаслідок звукових та смислових змін у словах у процесі розвитку мови; випадкового збігу звучання слова рідної мови та запозиченого з іншої мови; випадкового збігу звучання форми різних слів. Їхня кількість у мові періодично збільшується, в результаті чого з'являється необхідність у постійному продовженні дослідження данної теми.

Наприклад, в українській мові слово “бити” є полісемічним і може означати удар, також може мати значення “перемагати” або “вигравати”. В китайській мові слово 打 (dǎ) “бити” також є полісемічним і може мати декілька різних значень. Наприклад, 打电话 (dǎ diànhuà) - дзвонити по телефону; 打篮球 (dǎ lánqiú) - грати у баскетбол; 打车 (dǎ chē) - замовити таксі; 打工 (dǎ gōng) - працювати на підприємстві; 打算 (dǎsuàn) - планувати, розраховувати; і т.д.

Вторинна номінація грає важливу роль в утворенні омонімів та полісемій в китайській мові. Оскільки китайська мова має обмежену кількість звуків, але водночас має багату лексичну систему, вторинна номінація є ефективним способом збільшення кількості слів та розширення їх значень. Вторинна номінація відіграє важливу роль в утворенні омонімів та полісемій у мові.

Омонімія протилежна до синонімії та зближується з полісемією. Омонімія як і полісемія виявляють себе у тому, що одна й та ж звукова одиниця має декілька різних значень. Разом з тим різниця між омонімією та полісемією полягає у наступному: у випадку полісемії всі значення багатозначного слова складають певну систему, відношення між ними усвідомлюються мовцями. За омонімії значення слів не пов'язані між собою, окрім найбільш абстрактних спільних компонентів, на зразок «предметність», «дія».

Наприклад, слово 放 має наступні основні значення: поставити, покласти: 放手 впустити; пустити: 放箭 пустити стрілу; звільнити: 把俘虏放

了 звільнити полоненого; відпустити, пасти: 放牛 пасти корову; випускати, стріляти: 放炮 стріляти з гармати. Всі вказані значення мають змістовий зв'язок між собою, тому вони розглядаються як значення одного слова. Всі вказані значення мають змістовий зв'язок між собою, тому вони розглядаються як значення одного слова. При цьому різні значення слів стають зрозумілими з контексту. У таких випадках присутня полісемія.

Утворення омонімів можливе завдяки процесу вторинної номінації. Наприклад, слово "бар" може мати значення "місце, де можна придбати алкогольні напої" або "шматок металу, який використовується для армування бетону". У цьому випадку слово "бар" має два різні значення, що виникли завдяки вторинній номінації. Полісемія також може виникнути через вторинну номінацію. Наприклад, слово "банк" може мати значення "фінансова установа, яка займається зберіганням та обігом грошей" або "посудина для зберігання рідини або продуктів". У цьому випадку слово "банк" має два різні значення, які виникли в результаті вторинної номінації.

Один з прикладів вторинної номінації в утворенні омонімів у китайській мові - це використання одного і того ж знака для позначення різних слів з різними значеннями. Наприклад, знак 王 (*wáng*) може мати два значення - "король" та "прізвище Ванг". Це призводить до виникнення омонімів, коли знак 王 використовується для позначення обох слів. Щодо полісемії, вторинна номінація також відіграє важливу роль в утворенні слів з багатьма значеннями. Наприклад, слово 马 (*mǎ*) може мати різні значення, такі як "кінь", "двигун" або "грошовий знак".

Таким чином, вторинна номінація сприяє розширенню мовного арсеналу та можливостей виразності мови. Використання вторинної номінації дозволяє створювати нові значення на основі уже існуючих слів, збагачуючи лексичний запас мови і дозволяючи використовувати одне слово для позначення різних понять. Однак, це також може створювати труднощі в процесі перекладу,

особливо якщо вторинна номінація використовується для передачі специфічних культурних або історичних конотацій, які можуть бути неочевидними для носіїв інших мов. Тому важливо дотримуватися контексту і враховувати культурні особливості при перекладі текстів з китайської мови.

2.2. Аналіз прикладів використання вторинної полісемії та її перекладу (на основі сучасної літератури та живої мови)

Вторинна полісемія є важливим елементом китайської мови, яка дозволяє використовувати багато значень одного слова для того, щоб виразити різні смисли та відтінки. Важливо розуміти контекст та знати всі можливі значення слів, щоб забезпечити правильний переклад.

Розглянемо окремі випадки використання полісем у китайській мові, утворених завдяки вторинній номінації.

В першу чергу розглянемо це явище на прикладі науково-фантастичного роману 三体 (“Проблема трьох тіл”) письменника Лю Цзінься. У романі автор використовує вторинну полісемію для створення глибшого змісту деяких слів.

Наприклад, у романі неодноразово зустрічається слово 世界 (*shìjiè*). Протагоніст Ван Мяо використовує це слово, аби пояснити концепт “світу у світі” або “простору у просторі” у віртуальній грі. Тут слово 世界 використовується в якості означення “реальності” або “простору”, що пролягає поза реального фізичного світу. В інших же главах персонаж Ло Дзі використовує те ж слово 世界 у значенні фізичних світів або паралельних всесвітів, що співіснують з нашим.

Інші приклади полісемії, що можна знайти у романі:

1. 信仰 (*xìn yǎng*) – може використовуватись як у значенні "віра" (у значенні віра в науку та технології), так і в значенні "релігія" для обговорення релігійних переконань персонажів.
2. 明白 (*míng bái*) – використовується персонажами як у повсякденному мовленні у значенні "розуміти", так і в значенні "зрозуміло", "очевидно", коли мова йде про обговорення різних наукових концепцій.
3. 车 (*chē*) – використовується в романі як для позначення звичайних автомобілів, так і для таксі.
4. 声音 (*shēng yīn*) – використовується у романі як у значенні "звук" (природи), так і в значенні "голос" (про персонажів).
5. 盒子 (*hé zi*) - зустрічається в романі в значеннях "коробка" та "касета із записами".

Далі розглянемо приклади з фантастичного роману у жанрі сянся 天官赐福 (“Небесне благословення”) письменниці під псевдонімом Мосян Тунсю.

Одним з прикладів є слово 神仙 (*shénxiān*), яке можна часто зустріти на сторінках цього роману. Воно складається з ієрогліфів 神 (*shén*), що означає “бог” або “дух” та 仙 (*xiān*), що означає “безсмертний” або “небожитель”. В романі його можна зустріти для позначення різноманітних надприродних істот: духів, богів та безсмертних, залежно від контексту.

Іншим прикладом є слово 鬼 (*guǐ*), що означає “злий дух”, “привид”, але в романі його можна зустріти як найменування багатьох демонів, монстрів та духів, що зустрічаються головним героям, залежно від контексту.

Розглянемо ще декілька прикладів, що можна зустріти в повсякденному мовленні.

1. 你好吗, 很久不见了 (*nǐ hǎo ma, hěn jiǔ bù jiàn le*) - Це поширене привітання, яке можна перекласти як "Як справи? Давно не бачилися". Слово 见 (*jiàn*) може означати "бачити", але в цьому випадку воно також може означати "зустрічатись" або "зустріч".
2. 我喜欢吃饺子, 因为饺子很团圆 (*wǒ xǐ huān chī jiǎo zi, yīn wèi jiǎo zi hěn tuán yuán*) - Речення означає "Я дуже люблю їсти пельмені дзяоцзи, тому що вони збирають разом членів родини". Слово 团 (*tuán*) 圆 (*yuán*) може означати "круглий", але тут воно також використовується для опису воз'єднання членів сім'ї.
3. 请问你有没有空? (*qǐng wèn nǐ yǒu méi yǒu kòng*) - Ця фраза означає "Вибачте, ви маєте вільний час?" Слово 空 (*kòng*) може означати «порожній», але тут використовується в значенні «вільний».

Декілька прикладів китайських фразеологізмів, крилатих віразів стійких виразів та чхеньюїв, які містять вторинну номінацію:

1. 坐井观天 (*zuò jǐng guān tiān*) - дослівно "дивитися на небо з криниці", але слово "криниця" вживається в значенні "обмежений вид", тому образне значення чхеньюю – мати обмежений кругозір, не бачити далі власного носа.
2. 金玉良言 (*jīn yù liáng yán*) – так кажуть про мудрі вирази, афоризми, цінні поради, пропозиції, слова 金 "золото" та 玉 "коштовне каміння" тут вживаються в значенні "цінні".
3. 白手起家 (*bái shǒu qǐ jiā*) – перекладається як "починати голими руками", але слово "руки" вживається в переносному значенні, тому образно цей вислів можна перекласти як "будувати своє щастя з нуля, власною працею".

4. 杯弓蛇影 (*bēi gōng shé yǐng*) – вираз походить з давнього історичного анекдоту, де головний герой побачив тінь від власного луку в склянці та подумав, що це змія. Перекладається буквально як “прийняти лук за змію”, але використовується в значенні “у страху очі великі”, “лякатись власної уяви”.
5. 車水馬龍 (*chē shuǐ mǎ lóng*) – можна перекласти як “потік екіпажів та низку коней”, але так як екіпажі та вози з конями застарілі, використовується в значенні “жвавий рух на вулицях” або для позначення заторів на дорогах.
6. 眉飞色舞 (*Méi fēi sè wǔ*) – крилатий вираз, що дослівно перекладається як “брови літають, кольори танцюють”. У цьому випадку слово “брови” використовується як метафора для позначення емоційної виразності. Вираз використовується для опису захоплення, захвату.
7. 画龙点睛 (*Huà lóng diǎn jīng*) – крилатий вираз, що дослівно перекладається як “намалювавши дракона, домалювати йому зіниці”. У цьому випадку слово 睛 використовується як метафора для позначення ключового елемента, який додає значення, тобто додати фінальний штрих, підкреслити головне.

Усі ці приклади дозволяють побачити, що вторинна номінація дозволяє створити нові значення та нюанси для слів, що вже існують, і веде до багатой системи полісемій у китайській мові.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Отже, вторинна номінація відіграє важливу роль в утворенні омонімів та полісемій, які збільшують розмаїття лексичного складу мови. Вона може бути

корисним інструментом для створення нових назв об'єктів та явищ, але її переклад може стати складнощами через залежність від контексту та можливість зміни значення в іншій мові.

У цілому, вторинна номінація є важливим процесом для розширення лексичного складу китайської мови за рахунок запозичення слів з інших мов та культур, і вона може вплинути на розширення полісемчного мовного арсеналу та можливостей виразності мови.

В контексті китайської мови, де вторинна полісемія досить поширена, важливо розуміти контекст та знати всі можливі значення слова, щоб вибрати правильний переклад, особливо якщо вторинна номінація використовується для передачі специфічних культурних або історичних конотацій.

ВИСНОВКИ

Вторинна номінація є важливим механізмом для створення омонімів та полісемій, що значно збільшує розмаїття лексичного складу мови. Вона дозволяє надати нові аспекти та конотації існуючим словам, що збагачує мовну систему та дозволяє точніше виразити різноманітні поняття й ідеї. Однак, велика кількість полісемічних слів може викликати неточності при перекладі через варіативність значень та залежність від контексту. Це пояснюється тим, що вторинно номіновані слова здатні змінювати своє значення в залежності від контексту використання. Тому дослідження механізму мовної номінації потребує комплексного підходу для розуміння всіх мовних проявів цього явища.

Дослідження механізму вторинної номінації вимагає комплексного підходу та розуміння її мовних проявів. Вторинна номінація сприяє розширенню лексичного складу мови і може бути корисним інструментом для створення нових назв об'єктів та явищ. У вивченні китайської мови важливо розуміти контекст та знати всі можливі значення слова, щоб вибрати належний переклад і передати специфічні культурні та історичні конотації.

论文摘要

汉语的发音及其组合非常有限，因此多义词允许不同的词有多种含义，这有助于增加语言中的单词数量。汉语中的多义词允许同一个词在不同的上下文中使用，从而允许更复杂和微妙的表达。多义现象是从中文翻译时产生歧义的常见原因之一。语言中多义词的存在是自然的和强制性的，需要进行全面的语言分析。二次提名的研究将有助于更好地理解这一过程，并有助于扩展多义语言库和汉语的表达能力。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білецький А.О. Програма курсу „Загальне мовознавство” [Текст] / А.О. Білецький – К.: В-во Київ. Ун-ту, 1962. – 50с.
2. Булаховський Л.А. Нариси з загального мовознавства /Л.А. Булаховский. –К.: Рад. шк., 1955. –307 с.
3. Головенко К. В. Вторинна номінація та внутрішня форма слова. Наукові записки. У 2 ч. Серія : Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. Вип. 105(1). С. 137–140.
4. Жуйкова М. В. Генеза образної предикації в етнолінгвістичному аспекті : дис. ... д-ра. філол. наук : 10.02.01. Київ, 1998. 168 с.
5. Зайцева В.В. Дещо про вторинну номінацію (на матеріалі українськомовної газети). Український смисл. 2016. № 1. С. 202–211.
6. Карпіловська Є.А. Вторинна номінація в сучасній українській мові: тенденції розвитку / Є.А. Карпіловська // Лінгвістичні студії: зб. наук. праць. –К, 2010. – Вип.20. – С. 28-32.
7. Косенко Н. Функціонування одиниць повторної номінації у художньому тексті. Проблеми загального і слов'янського мовознавства. 2018. No 2. С. 16–24.
8. Лучечко, Тетяна Михайлівна. Специфіка механізмів вторинної номінації. Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: зимові диспути: тези доп. II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 4-5 лютого 2021 р.–Дніпро, Україна, 2021.–Т. 2.–479 с., 94.

9. Приблуда, Л. М. Вторинна номінація: проблеми інтерпретації. *Virtus : Scientific Journal*. 2019. № 32. С. 158–160. 96
10. Приблуда, Л. М. Первинна та вторинна номінація: лінгвістичний статус. *Академічні студії. Серія «гуманітарні науки»*, 2022, 1: 68-73.
11. Семенюк І.С. Вторинна номінація як структурний і функціональний елемент мови у сучасній газетній публіцистиці. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. 2012. Вип.64. С. 194 – 197.
12. Тараненко О. О. Номінація. *Українська мова : Енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. та ін. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія», ім. М. П. Бажана, 2007. С. 385–387.*
13. Хмара Г.В. Номінація як об'єкт лінгвістичних досліджень: історія становлення і сучасність / Г.В. Хмара // *Вісник Львівського університету*. – 2004. – Вип. 34. – С. 423 –427.
14. Шаповал О. В. Комунікативно-стильові параметри вторинної номінації в газетножурнальній публіцистиці 80 – 90-х років ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ, 2003. 19 с.
15. Шевчук С.В., Клименко І.В. *Українська мова за професійним спрямуванням: Підручник. – 2-ге вид, випр. і доп. / С.В. Шевчук, І.В. Клименко – К.: Алерта, 2011. –696с.*
16. Шутак Л. Вторинна номінація як проблема сучасного теоретичного мовознавства. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла*

Коцюбинського. Сер. : Філологія (мовознавство). 2014. Вип. 20.
С. 68–74.

- 17.Шутак Л. Б., Навчук Г. В. Вторинні назви у сучасному мовознавстві. In: The 7th International scientific and practical conference “The world of science and innovation”(February 10-12, 2021) Cognum Publishing House, London, United Kingdom. 2021. 1055 p. 2021. p. 1033.